

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ В ТВОРЧОСТІ О.А. ЗАХАРЕНКА

Анотація. В даній статті автор розглядає основні проблеми гуманітаризації математичної освіти в творчості О.А. Захаренка.

Аннотация. В данной статье автор рассматривает основные проблемы гуманитаризации математического образования в творчестве О.А. Захаренка.

Annotation. In this article the author examines the basic problems of humanitarisation mathematical education in creation of O.A. Zakharenko.

Увага переважної більшості дослідників і практиків концентрується на гуманістичній, особистісно орієнтованій, антропоцентричній педагогіці, яка, як вважається, є найбільш адекватною викликам сучасного етапу розвитку цивілізації.

Загалом, це – позитивний, правильний напрям. Але надмірне захоплення ідеями гуманітаризації освітньої системи таїть у собі загрозу недооцінки ролі точних наук, а, значить, і дисбаланс освітнього тезаурусу сучасної людини, що неодмінно негативно відіб'ється на розвитку науки, економіки, якості життя суспільства.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній педагогіці виразно окреслюється нова – гуманітарна парадигма, в основі якої лежить екзистенціальна психологія, що базується на первинності буття людини в світі. У дискурсі цієї концепції едукативна система повинна бути зорієнтована не тільки на особистість як найвищу цінність, а на людину як „відкриту можливість” (Жан-Поль Сартр), на її існування, на стан її фізичного, психічного, морального, соціального й душевного комфорту.

Упровадження в освітню практику гуманітарно-екзистенціальної моделі може ще більш посилити дискримінацію природничо-математичних наук. Але ж сучасний максимально технізований і технологізований світ об'єктивно вимагає широкого розвитку точних наук і, передовсім, математичних. Адже, не тільки інженерові чи космонавту, а і звичайному юристу, економісту, агроному, бізнесмену потрібні уміння математично, системно, критично, диспетчерно й концептуально мислити, а значить, будь-який фахівець повинен володіти розвиненим математичним мисленням.

Важливим завданням сучасної загальноосвітньої й постсекундарної освіти є дихотомічно, збалансовано поєднати процеси гуманітаризації едукативної системи, не знижуючи рівня природничо-математичної підготовки.

Яскравим прикладом гармонійного підходу до організації освітнього процесу є теорія і практика видатного педагога-гуманіста сучасності, випускника фізико-математичного факультету Черкаського педагогічного інституту, директора Сахнівської середньої школи, академіка АПН України Олександра Антоновича Захаренка.

Педагогічному загалу Захаренко відомий, передовсім, як теоретик і практик, педагог-новатор у царині теорії і практики виховання. Він своїми філософськими педагогічними поглядами, ідеями і діяльністю піднявся над своєю епохою і набагато випередив час, у який працював. Переважна частина його життя й роботи в школі пройшли в часи дії авторитарної педагогічної системи у статичному суспільстві. Але інноваційний педагогічний талант Захаренка у тому й проявився, що, працюючи в умовах загального реліктового й актуального рівня педагогічної культури, він упроваджував в одній окремо взятій школі і постійно обстоював навчально-виховну програму, націлену в майбутнє. Як це часто й буває, усталеність норм і стереотипність

мислення не дають можливості сучасникам належно оцінити нові, нестандартні погляди й підходи. Талановитий педагог працював у режимі потенційного рівня педагогічної культури, який ще й нині далеко не всіма освітянами визнається, оскільки виходить за межі загальноприйнятих, рутинних норм і стандартів.

Про могутній ексклюзивний педагогічний дар Захаренка, унікальність і неординарність варіантів розв'язання ним багатьох виховних проблем, невситиму жаждою до творення добра, велику емпатійність і атракційність чимало сказано й написано і всяк, хто цікавиться проблемами виховання, добре це знає.

Високий рівень загальної, душевної й педагогічної культури, непересічні гомілетичні, деонтологічні здібності, яскраво виражена комунікабельність і людинолюбство – іманентні риси характеру й життєвої позиції О.А. Захаренка.

Талановитий педагог був талановитим у всьому. Він добре усвідомлював необхідність гармонійного поєднання розвитку душі й розуму вихованців, а тому велика увага в його діяльності приділялася проблемам навчання математики, фізики, політехнічній освіті. Він був прекрасним викладачем, методистом, майстром дидактики.

Викладав Олександр Антонович математику, фізику і астрономію. Досконало знав навчальний матеріал. Підручник знав напам'ять і часто викликав подив і захоплення учнів, коли, пропонуючи розв'язати задачу, безпомилково називав сторінку підручника. Надзвичайно дохідливо пояснював матеріал. Він був категорично вимогливим, але мав прекрасний контакт з учнями і багатьом прищеплював любов до математики.

Вчительським його кредо були слова А.С. Макаренка „Чим більше поваги до людини, тим більше вимог до неї”, до речі, на перше місце він виносив поняття „повага”, а потім „вимогливість”, тому з великим задоволенням відвідували учні його консультації з алгебри і геометрії. Він був абсолютно доступним і давав можливість учням звертатись до нього у будь-який час і в будь-якому місці. Він міг просто на вулиці накреслити геометричний малюнок і терпляче пояснити учневі незрозумілий матеріал. Робив це охоче, з радістю, послідовно прищеплюючи своїм вихованцям такі риси, як точність, мудрість, логічне мислення. Уроки Захаренка пронизував дух творчості.

Олександр Антонович однаково сумлінно й талановито сіяв у дитячі душі зерна поваги и любові до людини і до навчальних предметів, які викладав. Невипадково близько ста його вихованців стали вчителями загальноосвітньої й викладачами вищої школи, 37 – навчаються у вищих навчальних закладах педагогічного профілю, а ще близько півста мріють присвятити себе вчительській професії.

Як і всіх видатних мислителів, педагогів різних часів Захаренка хвилювала проблема вдосконалення людського суспільства і устрою життя. Томас Мор змалював ілюзорне, побудоване на комуністичних засадах життя на віртуальному острові у своїй книзі „Утопія”. Ян Амос Коменський вважав головним ефективним інструментом удосконалення людських відносин правильне, природовідповідне виховання людини. Кращому облаштуванню світу він присвятив, свій, на жаль, не закінчений трактат. Януш Корчак з гуманістичних міркувань, любові й жалю до дітей добровільно пішов зі своїми вихованцями у газову камеру. Василь Олександрович Сухомлинський віддав своє серце дітям і присвятив життя олюдненню незатишного, а часто й жорстокого до людини світу. Гостро вболівав, переживав і прагнув соціальної справедливості, полегшення життя людей і Олександр Антонович. З душевним болем говорить він про неприкриті пограбування людей у період горезвісної приватизації: „Слова. Слова. Нині вони не в моді. Їм не вірять ні дорослі, ні діти. Вірять доларам, справам, результатам. А в моді витончений грабіж та звірячий переділ народного короваю. Модні розмови про духовність та святість. Про виховання – ні слова”[1]. Він вважав соціальну

справедливість найважливішою загальнолюдською цінністю, а її суттю – ісономію, тобто рівність усіх громадян перед законом. Активна громадянська позиція, небайдужість до долі простої людини, душевний біль за знедоленість переважної частини своїх співвітчизників не дозволяли Захаренку мовчки спостерігати за тим, що коїться в щойно народженій державі. „Неозброєним оком видно, – пише він, – що все ще грабіжники розтягують національне майно України. Занепадають підприємства, „гаснуть” заводи, на жаль, крадіїв нерідко захищають закони, які вони самі створюють. Я знаю, як важко в таких умовах не втратити надію на краще майбутнє. Але не може так бути вічно... Зміняться люди, житимуть по справедливості. Не стане багатих, бідних, перестануть красти одне в одного. Збудуємо довгоочікуване суспільство соціальної справедливості”[2]. Благородна мета благородної людини.

Мудро й далекоглядно попереджує Народний Вчитель про небезпечність ігнорування суспільством принципу соціальної справедливості, загрозливого матеріального розшарування людей і застерігає, до чого це може призвести: „Наступає час, коли для виживання в хід ідуть вила, коси, гвинтівки”. Як тут не згадати Шевченкове „Схаменіться, будьте люди, бо лихо вам буде”.

Математичне, критичне мислення О.А. Захаренка, його антиконформність, дисидентність справляли потужний вплив на світосприйняття вихованців. Серед сотень і сотень їхніх відгуків приводимо один з найхарактерніших, опублікований у ШІV томі Енциклопедії шкільного роду. Говорить випускник Сахнівської школи і Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького Кособродов Володимир Іванович: „Тільки зараз починаєш розуміти, настільки важлива робота вчителя. Настільки вона важка і водночас приємна. Ніщо так більше не радує, як успіх твоїх вихованців, їхні емоції від перемог, удач. Саме тоді ти розумієш, що зробив щось; потрібне, корисне в своєму житті. І від таких хвилин хочеться жити, творити. І нехай зараз професія вчителя знецінилася, але все це тимчасово, я вірю, що вже не за горами те майбутнє, в якому ця професія буде, принаймні, в п'ятірці найпрестижніших спеціальностей. Вірю, що до влади прийдуть керівники, які змінять погляди людей на життя і змінять наше убоге життя на цивілізоване, де буде в повазі праця, правда, не буде „глітаїв”, яких зараз дуже багато розвелось і які, отримавши певні повноваження, живуть тільки для себе та для своїх дітей”[3].

Належне відкриття і творче впровадження неоціненної педагогічної спадщини Олександра Антоновича Захаренка, в тому числі й у галузі математики, ще попереду. Його унікальні форми, методи, засоби й прийоми едукації людини чекають своїх дослідників. А сьогодні можна лише констатувати стару істину: життя коротке, а слава вічна. Як і математика.

Література

1. Захаренко О.А. Роздуми, поради, мрії / Упорядник Орлова Н.В. –К.: Науковий світ, 2006. – 52 с.
2. Захаренко О.А. Про родинне виховання. Хрестоматія / Упорядник Захаренко С.О. – Черкаси: Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2006. – 99 с.
3. Захаренко О.А. Енциклопедія шкільного роду (автобіографічні дані, спогади, роздуми. – Том І-ІІ 1937-1976 роки). – с. Сахнівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, 2000. – 364 с.